

Michal Hvorecký

Rede vom 15. Februar 2010 im Akademietheater

Narodil som sa v roku 1976. Patrím som do takzvanej generácie detí Gustáva Husáka, československého prezidenta, ktorý prevzal moc po sovietskej okupácii roku 1968. Vtedy sa nás počas jedného desaťročia narodil takmer milión, v takej malej krajine nevídané číslo. Režim takzvanej normalizácie pomerov sa pokúšal udržať sociálny zmier pomocou vysokých dávok. Materská dovolenka sa v ČSSR na začiatku sedemdesiatych rokov zvýšila na neuveriteľných 26 týždňov, a neskôr sa zvýšili aj prídavky na deti. Štát zaviedol novomanželské pôžičky s mimoriadne nízkym úrokom. Manželstvo uzatváralo deväťdesiatpäť percent ľudí a populácia dosiahla najvyššiu sobášnosť všetkých čias.

V Bratislave aj v iných mestách vyrástli lacné, trocha desivé, ale efektívne panelové sídliská. Na dedinách sa popri dreveniciach týčili hranaté nové rodinné domy, ktoré si občania stavali svojpomocne počas víkendov a trávili dovolenky „na malte“. Stavebný materiál si mnohí „požičali“ z podnikov, kde pracovali. Dalo by hovoriť o raji na zemi – všetci kradli, a nikomu nič nechýbalo.

Oproti všadeprítomnému baby boomu ani nemohol byť väčší kontrast ako gerontokratické vedenie Komunistickej strany a celého štátu. Prezident Gustáv Husák bol ročník 1913, predseda vlády ročník 1924 a člen predsedníctva ÚV KSČ Vasil' Bil'ak ročník 1917. Politruci nepripúšťali ani minimálne zmeny. Aj sovietske politbyro bolo mimoriadne prestarnuté a mnohé vtipy sa točili okolo toho, ktorý politik skôr zomrie. Konkurencia bola veľká.

Už aj mierne slobodné Maďarsko so svojím gulášovým ekonomickým systémom mi vtedy pripadalo ako nedosiahnuteľné kapitalistické šťastie a neznáma Juhoslávia ako celkom iná, vysnená planéta. Konzum som zbožňoval platonicky a z diaľky, pretože som nevedel, čo všetko obnáša; v detstve sa mi spájal s enderáckymi hodinkami Ruhla na zápästí, s katalógmi Quelle, s nezohnatelnými džínami, tenisovými raketami a dlhohrajúcimi platňami.

Vtedy sa začal môj dlhoročný platonický vzťah s Rakúskom, predovšetkým s Viedňou. Každý piatok som si v jedinom stánku na našom sídlisku, tuším za jednu československú korunu, kúpil rakúske noviny Volkstimme. V tomto centrálnom orgáne Komunistickej strany Rakúska totiž vychádzal aj program rakúskej televízie, ktorý sa nikde inde v Československu nedal zistiť. Tento Hlas ľudu, v krajine svojho vzniku sotva čítaný, bol o šesťdesiat kilometrov severovýchodne ozajstným kultom, a zároveň jediným tlačným médiom spoza Železnej opony. Som si istý, že

víkendové vydanie s obrázkovou prílohou malo viac, a celkom určite oddanejších čitateľov na Slovensku ako vo svojej domovine. Ťažko zohnateľné výtlačky Volkstimme sa v kiosku vždy hneď rozchytali a často sa predávali podpultovo za úplatok. V našom paneláku sa denník posúval od dverí k dverám a medzi nemecky hovoriacimi rodinami sa opatroval ako svätá relikvia. Ktovie, či o tomto všetkom mala skromná a malá redakcia Volkstimme aspoň tušenie – keby áno, iste by sa jej pracovalo s väčším entuziazmom a iste by aj rozšírila televízny program na viac strán.

Ja ani moji rodičia sme Viedeň nikdy nenavštívili, a ani sme nepredpokladali, že sa nám to niekedy podarí. V detstve pre mňa televízny program ORF a rakúsky rozhlas 1 a 3 stelesňovali celú západnú civilizáciu. Predstavoval som si, že sa relácie vysielajú odkiaľsi z obrovskej diaľky, z miesta, ktoré obostierala akási neurčitá, všeobjímajúca neha. Európu som si stelesňoval s tou veľkou, neuveriteľne pestrou blikajúcou a pískajúcou skriňou Wurlitzer, ktorá akoby dokázala splniť každý sen.

Najviac zo všetkého ma fascinovali zahraničné reklamy. Pozrieť si blok spotov na rakúskej televízii bolo ako vidieť sériu krátkych science fiction filmov, ktoré sa odohrávali vo fantastických prostrediach a ktorých dej sa točil okolo úžasných, neznámych predmetov. Šušľalo sa, že svoju úlohu v tom hrala politika, ale možno len ľudia nadobudli dojem, že keď v Československu zúfalo chýbal toaletný papier alebo dámske vložky, tam sa zrazu zjavovali oveľa častejšie. No je známe, že hladný vidí jedlo všade a susedova krava viacej mlieka dáva. Vtedy som prvýkrát uvidel kivi a brokolicu – na čiernobielym televízore s uhlopriečkou asi tridsať centimetrov, ktorý sa po zapnutí rozžiaril až o pol minúty.

V socialistickom Československu plnila reklama funkciu akéhosi záhadného bonusu v televíznom programe, milého nezmyslu bez reálneho významu. Keďže nejestvoval výber tovarov, a často dokonca nebol dostupný ani nevyhnutný jeden druh, nebolo treba súťažiť s konkurenciou. Zvlášťne, že nedostatkovými sa stávali najmä elementárne hygienické potreby, takže priam symbolicky zostávalo všetko riadne špinavé.

Štátne podniky nepropagovali značky, ale výrobky všeobecne: Jedno vajce denne! Jedzte viac kapusty, je zdravá! Priznávam sa otvorene, v detstve ma chorobne priťahovalo všetko, čo som zbadal v rakúskej televízii. Lenže kde to vziať? Nebol som zjavne jediný, kto mal tento problém, pretože pre krachujúcu krajinu sa stali typickými náhradky. Hubba Bubba sa u nás volala Pedro, za tridsať sekúnd sa vyžuvala a stratila všetku chuť. Džínsy Wrangler sa nazývali Prekon a vyzerali skôr ako robotnícke montérky, než štýlové západniarske oblečenie. Camembért sa volal

jednoducho Plesnivý syr a Labello zasa Jelení loj. Výrobky celkovo nemali značky, ale iba všeobecné názvy a charakteristiky. Neučil som sa počítačový jazyk LOGO, ale týral som chybnými príkazmi Korytnačku Žofku, zvieru neuveriteľne lenivé, hlúpe a spomalené ako celý režim. Môj prvý počítač sa nevolal Atari, ale PMD 85-1 a po desiatich minútach sa rozhorúčil ako panvica na platni; klávesy som musel stláčať takou silou, že som skôr posilňoval svaly na rukách ako mozgové bunky.

Na napodobeninu Nutelly sa režim nezmohol, preto som v družine dostával krajce chleba natreté (bez masla!) tenulinkou vrstvou marmelády, ktorá chutila ako druh ovocia, čo sovietski genetici ešte len vytvorili. Magnum som poznal len z gangsteriek, nelízal sa, ale strieľalo sa z neho na polišov.

Pepsi sa pila dva razy do roka, na narodeniny a na Vianoce, keď sa jedna fľaša rozdelila medzi dvanásť bratrancov a sesterníc. Celé detstvo som si myslel, že Mozzarella je francúzske ženské meno, Cappuccino talianska dovolenková oblasť pri mori a Tom & Jerry čiernobiely nemecký kreslený seriál – vielen Dank für die Blumen! V škole som nepil zelený čaj senča, ale zriedený sirupový odvar, pričom na armádny hrniec sa použilo jedno úbohé vrecúško z Gruzínska. V mojej detskej izbe viseli plagáty skupín vytrhnuté z rakúskych časopisov, hoci som nevlastnil jedinú ich nahrávku. Spomalený čas odmeriavali večne meškajúce hodinky Prim. Keď deti z rakúskych reklám začali jazdiť po zablatených terénoch na bicykloch BMX, ja som si konečne kúpil starodávny cestný model. Keď som zohnal audiokazety, oni už zbierali novinku - cédečka.

Najšťastnejší okamih priniesli Vianoce 1982, keď mi americká rodina poslala obrovské Lego, z ktorého sa dal postaviť žltý hrad s légiou vojakov. Okrem toho som od tých neznámych, no zbožňovaných cudzincov za oceánom dostal aj zimnú bundu, na ktorej sa dali zipsom odopnúť rukávy – to bol vtedy vynález podobného významu ako dnes iPhone 3Gs. Tieto dva dary zo mňa prvý a posledný raz urobili kráľa nášho sídliska. Vzor vetrovky si celý zástup mladých súdruziiek učiteliek obkresľoval priamo z môjho tela. Nič erotickejšie som si ako šesťročný chlapec nevedel predstaviť.

Na jar 1989 som mal dvanásť rokov a videl som, ako chaos rástol z týždňa na týždeň a nadobúdal stále fantastickejšie obrysy. Režim uvrhol život na takú primitívnu úroveň, že dobre sa obliekol iba ten, kto pracoval v textile. Krajina s lavínovite klesajúcou menou prežívala už asi iba vďaka vlastnej slabosti, pretože ľudia nemali síl. Žatvy sa odohrávali v televízii a žito na poliach ostávalo ležať nezožaté. Hoci sa východný blok rúcal, veľká časť môjho školského vyučovania naďalej

spočívala vo vysvetľovaní, čo všetko vytvorili Sovieti, a čo pokazili, alebo okopírovali Američania. Rusi vynašli prakticky všetky vymoženosti: so žiarovkou prišiel ako prvý Jabložkov, nie Edison, a s rádiom jeho kolega Popov; a tak ďalej. Zo všetkých stien kričali heslá, samé ideologické táraniny a červenalí sa zástavy, akoby to tak malo zostať navždy.

O politike som, ako väčšina našich najvyšších predstaviteľov, nemal ani šajnu. Chodil som na osemročné gymnázium na bratislavskej Ulici Červenej armády. Naša trieda bol elitný experiment, ktorý sa biedne skončil po pedofilnom škandále, ututlanom Štátnou bezpečnosťou. O politike sa v škole hovorilo ako dnes, keď pán premiér Robert Fico zájde medzi stredoškolákov - za zatvorenými dverami a bez svedkov. Našli sa aj výnimky. Mama objavila list zo školského výletu v roku 1988, v ktorom citujem svoju obľúbenú učiteľku Yvonu Čížkovú: „Michal bude mať poriadok vo veciach až vtedy, keď v Československu nastane komunizmus, a to nebude nikdy.“ Tá žena s nami bežne hovorila slobodne, z ruskej literatúry prečítala všetko a vedela to aj sprostredkovať, zato sovietske plátky vyčleňovala na zber papiera.

V marci 1989 emigroval do Rakúska môj najmilší bratranec Christian a susedná krajina sa mi zrealnila. Viedeň a Bratislava ležia len šesťdesiat kilometrov od seba, no Christian to vzal okľukou, pretože hranica v Bergu zostávala naďalej hermeticky uzavretá, a otvárala sa len pre privilegovaných. Prešiel do Rakúska v zime cez Juhosláviu pešo cez zasnežené Alpy, dvakrát ho colníci vrátili a tretí raz sa mu útek podaril. Zrazu mi z tej záhadnej krajiny chodili pohľadnice a listy a všetko sa ešte viac zamotalo. Naučil som sa nové slová Traiskirchen a politický azyl. V tom roku som prvý raz uvidel aj ozajstné kivi. Spolužiak Igor mal otca v tajnej polícii, a preto nakupoval v predajni pre vyvolených, ktorú zásobovali z Viedne.

Prišiel revolučný november 1989. Vášnivo som vtedy čítal science fiction a rád som chodieval na prvé novembrové mítingy na bratislavskom Námestí SNP, kde sa fantazirovalo neúrekom - vraj o päť rokov dobehneme Rakúsko! O osem mesiacov neskôr, v januári 1990, som zmätene stál na viedenskej ulici, akoby som sa práve zobudil a pýtal som sa: Fakt je to všetko preč? Som skutočne vo Viedni? Naozaj je Václav Havel prezidentom? Je toto možné? A štípal som sa do ruky, aby som vedel, či sa mi to náhodou nesníva. Viedeň prestala byť snom a stala sa krivým zrkadlom Bratislavy. Mnohí si vtedy mysleli, že kapitalizmus vyzerá asi ako Mariahilferstrasse.

V Československu rýchlo vznikol nový svet a veľa sa hovorilo o približovaní k Rakúsku. Všetko sa začalo divým preháňaním. Sčista-jasna mi do života vpadli veci, ktoré dosiaľ zostávali zamlčané. Na našom gymnáziu, ktoré sa stalo jedným z centier študentského hnutia, nastali anarchistické

časy. Len mierne podrastené deti kruto hlasovali o voľbe riaditeľa. Dav v telocvični pohrdlivo skandoval meno nenávideného politika a posielal ho do väzenia. Študenti prekypovali túžbou po vzbuře voči všetkému starému a stuchnutému. Viacerí mladí snaživci kádrovali pedagógov. Dokonca sa na smetisko vyhadzovali knihy autorov socialistického realizmu.

Uvedomil som si, že o bývalých bratských socialistických krajinách ako Nikaragua, Vietnam alebo Mongolsko viem oveľa viac ako o susednom veľkomeste. Slovné spojenie „Stredná Európa“ som nikdy predtým nepočul, existoval len zlý západ a dobrý východ, stred zmizol z mapy aj z myslí. Prestal som civieť na telku a počúvať Ö3 a začal som do vedľajšej metropoly na Dunaji cestovať.

Tesne po roku 1989 som si so sebou na celodenné výlety do Viedne v alobale nosieval viedenský rezeň, ktorý som vždy zjedol na lavičke pred Kunsthistorickým múzeom, a v termoske viedenskú kávu, ktorú som pil z plastového vrchnáka. Vedel som, kde všade v centre nájdem záchody zadarmo, pretože som z biedneho vreckového nechcel minúť vzácne šilingy za platenú toaletu.

Ešte v roku 1968 stála československá koruna tri rakúske šilingy. Rozmýšľal som, kto môže za to, že o dvadsať rokov neskôr vychádzal šiling pätnásť korún? Sovietska invázia? Naša pseudopraca počas normalizácie? Všeobecné rozkradnutie štátu?

Dnes sa ma ľudia často pýtajú, prečo toľko Viedencanov dve dekády po Nežnej revolúcii ešte ani raz v živote nenavštívilo Bratislavu. Odpovedám, že sa im vonkoncom nečudujem a naopak teším sa aj z toho malého percenta ľudí, ktorí prišli, alebo dokonca navštevujú moje mesto pravidelne. Keď pochádzate z mesta, ktoré sotva niekto pozná a píšete neznámym jazykom, keď váš starý otec z matkinej strany bol spišský Nemec a vaše priezvisko je poľské, zvyknete si pristupovať k svetu so silnou sebaíroniou.

Keď vyšla moja prvá knižka v nemčine, ešte aj veľké nemecké a rakúske noviny ma označovali za českého alebo slovinského autora, pretože nemali potuchy, že nejaká slovenská literatúra, a dokonca aj slovenský jazyk, odlišný od českého či srbského, vôbec jestvujú. Slovensko, podobne ako príbuzné Slovinsko, prešlo nezvyčajnou skúsenosťou – dlhé storočia pestovalo svoj jazyk a národnú kultúru bez vlastného štátu. Ani takáto dlhá podriadenosť však nezrušila identitu malého národa v strede kontinentu, jedného z tých, ktoré Friedrich Engels považoval za „odpadky dejín“.

V druhej polovici dvadsiateho storočia moja vlasť zmizla z rakúskych médií a doteraz sa tam skutočne nevrátila. Krajina sa dokonca nevyskytuje ani v predpovediach počasia západoeurópskych televíznych staníc. Neprekvapuje ma, že nás cudzinci pokladajú raz za

beznádejne prízemných, drsných, inokedy za zázračné bytosti, ktoré tak trochu pripomínajú fatamorgánu. Slovensko v okamihu svojho zrodu predstavovalo jedno veľké nič a nikde, vzdialené, cudzie, a budilo skôr obavy ako záujem. Lenže málokto v cudzine vedel, že takto ho vnímali 1. Januára 1993 aj vlastní občania, ktorých výrazná väčšina rozdelenie Československa odmietala. Mnohí sa utiekali k nacionalizmu a prehnane velebili to, čo je najmenej uchopiteľné – svoju takzvanú národnú identitu a hrdosť. A naopak vôbec si nevedeli rady s tým, čo je pre Bratislavu najlepšie uchopiteľné – večná situovanosť medzi Východom a Západom, ktorá spája tieto dve entity, ale nie je ani s jednou totožná.

Bratislavu, hraničné mesto na Dunaji, toľkokrát obsadili raz z východu, inokedy zo západu, toľkokrát ju prevalcovali, že jej napokon, pochopiteľne, neostalo iné, ako sa kľúčovito držať svojej premenlivej identity. Kedysi sa Bratislava volala Prešporok, Pressburg a Poszony. Bývali v nej Nemci, Židia, Maďari a menšina Slovákov, všetci patrili k Habsburskej monarchii a neskôr k Rakúsko-Uhorsku. V priebehu niekoľkých rokov počas vojny a po nej najprv Židov a potom aj Nemcov vyviezli, mnoho Maďarov presídlili na vidiek. Metropola zostala prekvapivo slovenská a dlho sa z toho nevedela spamätať. Päťdesiatročná vrstva slovenského života sa týčila na tisícročnom cudzom fundamente.

Vždy sa poteším, keď nejaký Viedenčan objaví svoje korene v Košiciach, a hlási sa k nim, alebo keď počujem o ďalšom sobáši Slovenky a Rakúšana – záujem o slovenských mužov sa medzi Rakúškami zatiaľ výraznejšie neprejavil... Bratislava a Viedeň žili veľmi dlho skôr vedľa seba ako spolu. V druhej polovici dvadsiateho storočia sa vo vzťahu medzi dvoma metropolami ukazovali viac trvalé rozpaky, trpkosť, podozrievanie a závisť než skutočná tvorivá spolupráca. Spoločný kultúrny priestor má však budúcnosť iba vtedy, ak budú pribúdať spoločné záujmy, svadby, projekty. Paradoxne, na konci devätnásteho storočia trvala cesta vlakom z poľského Krakova do Viedne 5 hodín a 43 minút a dnes trvá viac ako 8 hodín.

Našťastie, medzi Bratislavou a Viedňou už roky jazdí vlak či autobus každú hodinu. Aj loďou sa tam v letných mesiacoch dostanete za osemdesiat minút a, samozrejme, bez víz a bez kontrol. Už viac ako dva roky spája dve najbližšie hlavné mestá v Európe diaľnica. To už naznačuje možné oživenie stredoeurópskeho kreatívneho milieu zo začiatku dvadsiateho storočia, keď nás spájala električka. Vzdialenosti sa skracujú, ale predsudky pretrvávajú. Pre mnohých Rakúšanov sú Slováci stále lacná pracovná sila, opatrovatelky starých ľudí či občania z podozrivej krajiny

jadrových elektrární Mochovce a Jaslovské Bohunice, kde sa diktatúra premenila na zle fungujúcu demokraciu.

Keď sa vám v živote prihodí tá zvláštna vec, že ste v cudzine často prvý človek zo svojej kultúry, s ktorým sa publikum stretlo, obrníte sa veľkou trpezlivosťou. Na potulkách Nemeckom a Rakúskom s dvoma knižkami sa mi často stáva, že musím najprv lokalizovať svoju domovinu a potom podať základné informácie, takže sa cítim ako Google Maps a Lonely Planet zmiešaný s Wikipediou.

„Čo je typické pre bratislavskú kuchyňu?“ pýtajú sa ma poslucháči.

„Viedenský rezeň a maďarský guláš,“ odpovedám.

„Čo vyvážate?“

„Aupair dievčatá a manželky pre osamelých rakúskych dôchodcov.“

„V akej disciplíne sa vám na olympiáde darí najviac?“

„Kedysi sme boli celkom dobrí v hokeji, ale už nás poráža aj Rakúsko, čo je veľmi zlé znamenie. Dnes vyhrávame najmä v športoch, ktorých názvy nikto nepozná, nieto ešte, aby sa nepozeral v televízii. Pri jednom sa strieľa do vzduchu na čudný letiaci tanier a pri druhom sa jazdí na lodke po umelých vlnách.“

„Čím je tvoj národ známy? Vymysleli ste niečo prelomové?“

„Asi nie. Neviem. Počkajte! Vlastne áno – tuším sme vymysleli padák pre parašutistov. Keby nebolo nás, doteraz by ste z lietadiel skákali bez neho.“

Ale vážne. Rakúsko za dve desaťročia investovalo v mojej krajine skoro štyri miliardy Eur a ovláda vyše polovicu bankového trhu. Úspešne pracuje tisícšesťsto spoločných slovensko-rakúskych podnikov. Na druhej strane, hoci vonkoncom nesúhlasím s tým, že medzi nami niet skutočnej kultúrnej výmeny, faktom je aj to, že pred Nežnou revolúciou vychádzalo viac prekladov z rakúskej literatúry do slovenčiny ako dnes.

Miestom spoločných stretnutí sa však nestal umelecký alebo literárny diskurz, ale skôr outlet v Parndorfe, tá dokonalá Amerika uprostred zelenej lúky, superkonzumná paródia na multi-kulti strednú Európu. Iba tam sa vám môže stať, že vedľa seba stretnete slovenských zbohatlíkov v čiernych sakách a s hrubými zlatými reťazami na krku, klony východoeurópskych mutantov, trocha smiešne, aj dosť hrôzostrašné, a vedľa nich štvoricu mladých Rumunov, ktorí sa vracajú z lyžovačky v Zillertali a spod nohavíc im trčia trenírky Dolce & Gabbana. Neúnavné balkánske šoférky vyzerajú skôr ako striptérky než mamičky dvoch detí, ktoré plačú na zadnom sedadle. Z

kufra mohutného ukrajinského off-roadu, vybaveného lepšou aparátúrou ako hip-hopové limuzíny v černošských videoklipech, buráca syntezátorový turbofolk. A v pseudo talianskych butikoch plných Čechov a Rakúšanov hrajú tirolské ľudovky a rapoce rap. Toto je kakánia novej generácie, spanilá vôňa obnovenej monarchie, Európa, ktorá už nemusí nikoho dobiehať, pretože dobehla sama seba.

Nikdy by som nečakal, že za nostalgiou sa bude jazdiť opačným smerom, no ako divák často pozorujem, že rakúski dôchodcovia zbožňujú staromódnu bratislavskú operu, ktorá nechtiac pripomína retro produkcie spred polstoročia. Tak sa napokon viedenské publikum vracia k scéne, kde debutovala vo Viedni zbožňovaná sopranistka Lucia Popp, narodená v Záhorskej vsi, nemecky Ungeraiden. Speváčka nikdy nezabudla na svoju vlasť, tak ako na starý Pressburg svojho detstva často spomína novinár Hugo Portisch a na starý Ružomberok, alebo skôr Rosenberg, herec Peter Lorre, ktorý sa narodil ako Ladislav Löwenstein, a preslávil sa ako večný zloduch v noir filmoch M., či Maltézsky sokol a Casablanca.

Vzťahy medzi Bratislavou a Viedňou by bola škoda redukovať na slovenské jadrové elektrárne a povojnové vyhnanie nemecky hovoriacej menšiny. Spája nás dlhá história, v mnohom príbuzná kultúra, podobný právny poriadok, ale aj kuchyňa či podobné vlakové stanice, postavené cisárskymi kráľovskými železničiarimi v devätnástom storočí a dnes podobne globalizovane prestavované na sterilné presklené haly, transportné supermarkety, kde stále fúka prievan.

Slovenská literatúra, v nemecky hovoriacom svete prakticky neznáma, je v cudzine odkázaná na preklad. Rovnako väčšina čitateľov na Slovensku potrebuje pretlmočenie rakúskych kníh do svojho jazyka. Keď som ako tínedžer začal spoznávať kánon svetovej prózy, nechcelo sa mi veriť, že aj taký mladý a malý jazyk ako slovenčina poskytuje takú tvárnosť a bohatosť; čokoľvek z klasikov som hľadal, skoro všetko som v knižniciach našiel. Slovenská literárna kultúra sa napríklad môže pochváliť až tromi prekladmi Danteho Pekla, čo je viac, než v mnohých iných, oveľa väčších jazykoch.

No niektoré tituly stále chýbajú, okrem iných aj rozsiahly román Muž bez vlastností od Roberta Musila, ktorého fiktívna krajina Kakánia dala názov aj tejto sérii podujatí. Preklad prvého dielu je však už hotový a čoskoro by mal v mojom jazyku premiérovu vyjsť. Túto monumentálne prácu odviedla pani Alma Münzová, ktorá, žiaľ, už nie je medzi nami, no jej kreatívne výkony, verím, ocenia ešte mnohé generácie. Bola to jedna z najvýznamnejších slovenských prekladateľiek z nemčiny, k jej prelomovým prácam patrila Hegelova Estetika, preklady Carla Gustava Junga,

Friedricha Nietzscheho, Stephana Zweiga, Viléma Flussera či Konrada Lorenza. Počas normalizácie v sedemdesiatych rokoch minulého storočia jej meno zmizlo z kníh aj z knižníc a nesmela publikovať. Mnohokrát ju vyšetrovala Štátna bezpečnosť, no ani to pani Münzovú nedokázalo vystrašiť – naďalej sa stretávala so zakázanými slovenskými aj českými spisovateľmi, prekladala do zásuvky a písala. Napriek životu v izolácii si pomedzi škáry v železnej opone udržiavala mimoriadny prehľad o rakúskej literatúre a kultúre. Roku 1998 získala za celoživotné dielo Österreichischer Staatspreis für literarische Übersetzer. Aj jej zásluhou sa v Bratislave presadila Rakúska knižnica, projekt, ktorý inicioval už, žiaľ, takisto nebohý literárny vedec, editor a esejista Wolfgang Kraus, a ktorá mnohým vášnivým čitateľom, vrátane mňa, umožnila spoznať literatúru zo susednej krajiny.

Byť pani Münzovej v bratislavskom Starom Meste, plný obrazov modernistu Imra Weinera-Kráľa, bol celé desaťročia dôležitou adresou viacerých generácií slovenskej kultúry, miestom neformálnych sympózií a nekonečných rozhovorov. Tam vznikol aj preklad Muža bez vlastností, tohto polyfonického románového dialógu, aký v nemecky písanej literatúre nemá pendant. Práve ľudia ako Alma Münzová tvorili spojivo medzi zabudnutým starým Pressburgom a ešte neobjavenou súčasnou Bratislavou, a pre ktorých Viedeň, napriek všetkým prekážkam, zostala nielen geograficky, ale najmä ľudsky najbližším hlavným mestom v Európe. My, Bratislavčania a Viedenčania, nepotrebujeme hľbať nad tým, či Strednú Európu ohraničuje Labe, Bug alebo Odra, pretože nás spája Dunaj.

Preto skôr, než si dám ďalší viedenský rezeň a potom vypijem viedenskú kávu, rozlúčim sa s vami, ctené publikum, po rakúsky Auf Wiedersehen! a po slovensky: Dovidenia!

Michal Hvorecký